

ምዕራፍ ዓሰርተ ሓደ

አለሻ ፍልጠት

ዕላማታት እዚ ምዕራፍ፡-

ነዚ ምዕራፍ 'ዚ ምስተምሃርኩም፡

- ፍልጠት፣ ንልምዓት፣ ንምርምርን ንፈጠራን መሰረት ምዃኑ ብምግንዛብ ንትምህርቲ ዘለኩም ድሌት ተዕብዩ፡፡
- አድላይነትን ረብሓን መረዳእታ ትርድኡ፡፡
- ፍልፍላት መረዳእታ፣ አተሓሕዛ መረዳእታን ሜላታት አጠቓቕማን ትፈልጡ፡፡

11.1 ፍልጠት

ስእሲ 11.1 ምርምር ኣብ ቤተፈተነ

ስእሲ 11.2 ምርምር ስነ ጥንቲ

ስእሊ 11.3 መምህር ኣብ ውሽጢ ክፍለ.

- ካብዞም ስእልታት እንታይ ትርጉሙ?
- ኣብ ቤተ ፈተነ ዝርከብ ስእሊ ብዛዕባ ሳይንሳዊ ኣረኣእያ እንታይ የመልክት?

ለኳኲቶ

ቀደም ለኳኲቶ ኣብ እትነብረሉ ከባቢ ዘጭንቕ ጥምየት ኣትዩ ነይሩ። ኣብቲ ከባቢ ዝነበሩ ኣዕዋፋን ካልኦት እንስሳትን ቦቲ ጥምየት ኣዚዮም ተጎዲኦም። እቲ ጥምየት ንምፅዋር እቶም ዘይብሎም ካብቶም ዘለዎም እንዳተለቕሑ ክበልዑ ጀሚሮም። ካብቶም ተለቃሕቲ ሓንቲ ለኳኲቶ ነይራ። ካብ ብዙሓት ኣዕዋፍ ብዙሕ ተለቂሓ ነይራ። እቲ ሕማቕ ዘመን ምስ ሓለፈ ካልኦት ኣዕዋፍ ልቓሕን እንትመልሳ ለኳኲቶ ግና ተለቂሓ ዝበልጻቶ ምምላስ ኣብይዎ።

ስእሊ 11.4 ለኳኲቶ

አብ መወዳእታ ዘለቅሕዋ ኩሎም ይደልይዎ ነይሮም። ንሳ ድማ እናተሓበኡት ምምላጥ መሪዓ። ካብኡ ዝተልዓለ ከምተን ካልኦት ኣዕዋፍ ቀትሪ ምብራር ገዲፋ ቀለባ ንምድላይ ለይቲ ለይቲ ምብራር መሪዓ። በዚ ዝተልዓለ እውን ለኳኹቶ ተባሂላ።

መልመዲ - 1

ነዘም ዝሰጠሉ ሕቶታት ኣብቲ ምንባብ ተደራኩም መልሱ።

1. ለኳኹቶ ዝብል ዕሑፍ ኣብ ጭቡጥ ኩነታት ዝተደረሸ'ዶ ይመስለኩም? ንምንታይ?
2. ኣብ ቁፅሪ 1 ካብ ዝመለስኩም መልሲ ተላዒልኩም ብዛዕባ ሳይንሳዊ ዘይኮነ ኣረኣእያ እንታይ ተረዲእኹም?

ግመል

ግመል ካብ ፈረስ ይበልፅ። ኣካላዊ ግዝፈቱ እውን ካብ ካልኦት እንሰሳት ዝተፈለየን ብርቱዕን እዩ። ክፅግን ክራገፍን ይንብርከኽ እዩ። ጠጠው ክብል እንተሓሰብ ፈለማ ናይ ድሕሪት እግሩ የልዕል። ሰብ ተቐሚጥዎ እውን እቲ ግመል ክልዓል ከሎ እቲ ሰብ ብደንቢ እንተዘይሒዙ ናብ ርእሲ እቲ ግመል ክወድቕ ይኸእል እዩ። ግመል ጥንኩር ካብ ምኃን ዝተልዓለ ከቢድ ኣቕሓ ክሸከም ይኸእል እዩ።

ግመል ኣብ ሰሜን ህንዲ፣ ሃገራት ዓረብ፣ ምድረበዳ ዝኾኑ ከባብታት ኣፍሪካን ዓብይ ረብሓ ኣለዎ። ግመል ማይ ከይሰተየ ብዙሕ ክጉዓዝን ኣርባዕተ ሓሙሽተ መዓልቲ ክፀንሕን ይኸእል እዩ። ዝተወሰኑ ዓሌታት ግመል ኣብ ሕቕኦም ሓደ ምንጉዳ፣ ካልኦት ዓሌታት ድማ ክልተ ምንጉዳ ኣለዎም። እቲ ምንጉዳ ስቡሕ እዩ። እቲ ግመል ከይበልዐ ብዙሕ ኣብ ዝፀንሐሉ እዋን እቲ ምንጉዳ እንዳመኸኸ ከም ምግቢ የገልግሎ።

ሰእሊ 11.5 ግመል

እግሪ ግመል ዓበይቲ፣ ገፋሕትን ልስሊሳትን ኮይኖም ብረጉይድ ቆርበት ዝተላገቡ እዮም። ኣብ ምድረበዳ ኣብቲ ውዑይ ሓሸዋ ብቀሊሊ ክስጉም ይሕግዙዎ እዮም። ግመል እንትስጉም ቀስ ኢሊ ስለዝኾነ ብጥቓና እንትሓልፍ ኣይንስምዖን።

ኣፍንጫ ግመል ፀቢብ ጭዳድ ሃልይዎ ብቀሊሊ ክኸፈትን ክዕዖን ይኸእል እዩ። ሓሸዋ ብንፋስ እንትምብልበል እቲ ግመል ደቂሱ ኣፍንጭኡ ዓዕዩ ባዕሊ ኣብቲ ሓሸዋ ይቀብር። ኣፍንጭኡ ካብ ርሑቕ ጨና ማይ ክስሕብ ይሕግዞ፣ ሓድ ሓደ ግዘ መንገዲ ብምቁራፅ ከይዱ ናብቲ ማይ ኣብ ዘለዎ ቦታ ይበፅሕ። በዚ ኩነታት'ዚ መንገደኛታት ብቐሊሊ ማይ ናብ ዘለዎ ክበፅሑ ይሕግዙም።

(ክበደ ሚካኤል፣ ተማሓይሹ ዝተወሰደ)

መልመዲ - 2

ኣብዚ ግዜ ዝሰጡኩሉ ሕታታት ተመደዩ።

1. “ግመል” ዝብል ዕሑፍ ዘቕረበልና ፀሓፊ ዝበለና ሓሳብ ሓቂ ምዃኑ ምርግጋዕ ይከኣልዶ? ብኸመይ?
2. ክሳብ ሕዚ ካብ ዘስተውዓልኩምዎ ኩነት ተላዒልኩም ሳይንሳዊ ኣተሓሳስባ እንትበሃል እንታይ ተረዲእኹም? ብጉጅለ ኮይንኩም ተመደዩ። ዝበፀሕኹምሉ መደምደምታ'ኸውን ናብ ክፍለ ኣቕርቡ።

አለሻ ፍልጠት ባህርይ ተፈጥሮ ወዲሱብ ምኃኑ ይፍለጥ። ፍልጠት እንትድለ ድማ አብ ሳይንሳዊ አተሓሳስባ ናይ ምድራኽ ከይዲ አለዎ። ሳይንሳዊ አተሓሳስባ ብዛዕባ ዓርስና ከባቢናን ዓለምናን ዝህልወና ግንዛብን ፍልጠትን እዩ። እዚ አተሓሳስባ እውን ብዝተፈላለዩ መንገድታት አብ እንረኽቦም መረዳእታታት ስፍሓትን ፅብትን ከምኡውን ምፍኳስን ዕሙቀትን ይውሰን። እዚ እንት-ብሃል ካብ ዕድመና፣ ልምድናን ብርኪ ትምህርትናን አብ እንረኽቦ መረዳእታ ተደራሽ- ዝዓቢ ሃፍቲ ሕሊና ይኸውን ማለት እዩ። ብኻሊእ አብሃህላ ጥንካረ ሳይንሳዊ አተሓሳስባና ዝምዘን ብመጠን ዘለና ሓቂ ዝሓዘ መረዳእታን ተግባራዊነቱን እዩ ምባል ይከኣል።

ዕምቆት ዘለዎ ፍልጠት ምርካብና ሓቂ ዝሓዘ ውሳኔ ንምውሳኔ፣ ክእለት ምህዞ ንምምዕባል፣ ንምስላጥ ልምዓት፣ ዓርስኻ ንምክኣል ዝለዓለ ረብሓ አለዎ። ሓደ ሰብ አብ ክሊ ሓደ ነገር ዕሙቕ ዝበለ ፍልጠት እንተረኽቡ አብቲ ጉዳይ ግቡእ ውሳኔ ንምውሳኔ አይዕገምን። ንኣብነት አብላዕሊ ብዘቐረብናዮም ስእልታት ዝረኣናዮ ተመራማሪት ቤተ ፈተነ ዝተፈላለዩ ኬሚካላት ብሳይንሳዊ አካይዳ ምስፈተሽት እዞም ኬሚካላት ንመድሓኒት ወይ ምህርቲ ሳሙና መቐመሚ ክኾኑ ምክኣሎምን ዘይምክኣሎምን ብቐሊሉ ክትውሰን ትክእል እያ።

ፍልጠት ብምዕባይ ሙያ ካብ ምዕባዩ ብተወሳኺ ንዝተፈላለዩ ተበግሶታት ስራሕ ስለዝዕድም ሰባት ካልኣት ዝሰርሕዎ ካብ ምጥቃም ሓሊፎም ሓደሽቲ ነገራት ክምህዙውን በሪ ይኸፍተሎም እዩ። ንኣብነት ብሙያ ምህንድስና ዝለዓለ ፍልጠት ዘለዎም ሰባት ዝሰርሕዎ ፕላን ገዛ ካብምጥቃም ናይ ባዕሎም ሓደሽቲ ፕላናት ገዛ ክሰርሑ ይክእሉ እዮም።

ሃገር ክትለምዕ እትክእል ህዝባ ብዝግባእ እንተተማሂሩ እዩ። ዜጋታት ናብ ዝለዓለ ፍልጠት ተስጋሂሮም ማለት ሓደስቲ ምህዞታት ተረኪቦም መነባብሮ ሰባት ዝልውጡ አሰራርሓታት ተመስሪቶም ከምኡውን ዜጋታት ብስፍሓት ናብ ስራሕ ተዋፈሮም ማለት እዩ። ሽዑ ሽዑ ቴክኖሎጂ ይዓቢ፣ ቴክኖሎጂ እንትዓቢ ስርዓት ምፍራይ ስሉጥ ይኸውን፣ ምህርቲ በዘዩጠራጥር ይዓቢ። ሃገር ለሚዓ፣ ዜጋታት እውን ናብርኦም ተመሓይሹ ምባል ይከኣል።

መልመዲ - 3

ካብዞም ዝሰዕቡ ርእሰታት ብሳይንሳዊ ምቕባል ዝከኣል ኣዮናይ እዩ? ንምንታይ ሳይንሳዊ ወይ ኢ-ሳይንሳዊ ኮምፕዩተር ምስጥባብ ንኤድሕድ ምክንያትኩም እንዳገለጹኩም ኣቐርቡ።

1. ወርሒ ናይ ባዕላ ብርሃን ዘይብላ ኣካል እያ።
2. መሬት ክቢ ከይኮነት እንቋቋሖ ምስሊ ዘለዋ ፕላኔት እያ።
3. ብዕግዕተኛ ህዋሳት ኣቢሎም ዝመጡ ሕማማት ንምክልኻል ፊሊሎ ዝዘሓ ማይ ምስታይ ውዕኢቲ ዝተሓተ እዩ።
4. ሕማም ዕቡድ ክልቢ ንምክልኻል ንኣክላላት ተኸታቲልካ ምክታብ ግቡእ እዩ።
5. መብረቕ እግዝኣብሄር ሰይጣን ንክቐትል ዝትኩሶ ጥይት እዩ።

11.2 ኣድላይነት መረዳእታ

11.2.1. መረዳእታ ካበይ ይርከብ?

ስእሊ.11.6 መረዳእታ ብሰልኪ ይርከብ

ስእሊ. 11.7 መረዳእታ ካብ መጻሕፍት ይርከብ

ሰአሊ 11.8 መረዳኢታ ካብ ጋዜጣታት ይርከብ

- ኣብ ላዕሊ እትርእይዎም ሰአሊታት ብዛዕባ መረዳኢታ እንታይ ዓይነት ሓሳብ ሂቦምኹም?
- ኣብቲ ሰአሊ እትርእይዎም ፍልፍል መረዳኢታታት ከከም ረብሐኦም ከነቕምጦም እንተደሊና ኣየናይ ፈለማ ይመፅእ? ኣየናይ ይቕፅል? ኣብ መወዳኢታ ዝመፅእኹ ኣየናይ እዩ ትብሉ? ንምንታይ እዚ ቅደም ሰዓብ ክትህቡ ክኢልኩም?

ኣብዚ ኣቐዲምና ሓደ ከነስተውዕሎ ዝግባእ ነገር ኣሎ። መረዳኢታ ክንብል ከለና ኣፅቢብና ምርኣይ የብልናን። ብዛዕባ ትምህርትና እኹል ዝኾነ መገናዘቢ ፅሑፍ ወይ ሓጋዚ መፅሓፍ ንደሊ። መረዳኢታ ኣድልዮና ማለት እዩ። ቤት ትምህርቲ መዓዝ ከምዝኸፈት፣ ሕድሕድ ትምህርቲ መን ከምዘምህረና፣ ፈተና መዓዝ ከምዘወሃብ መረዳኢታ የድልየና። ብዛዕባ ኩነታት ኣየር፣ ከባቢና፣ ብዛዕባ ፓለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ማሕበራዊ ምንቕስቓሳት ዞባና፣ ክልልና ከምኡውን ሃገርና እኹልን ሓቂ ዘለዎን መረዳኢታ ምርካብ ኣለና። ንዚውን ከም ስልኪ፣ ጋዜጣ፣ ሬድዮ፣ ከምኡውን ካልኦት ሜላታት ንጥቀም። ገፊሕን ዕሙቕ ዝበለን መረዳኢታ ትምህርቲ እንትንደሊ ድማ ብዝበለፀ ዝሕገዙና መፃሕፍቲ ስለዝኾኑ ናብ ቤተ መፅሓፍቲ ምኻድ ከድልየና ይኸእል።

ዝህልወና መረዳእታ ካብናይ ዓርስና ተሞክሮ፣ ካብ ትምህርቲ፣ ካብ ዝተፈላለዩ ንባባት፣ ሬድዮ ቴሌቪዥን ከምኡውን ካብ ሰባት ዝርከብ ይኸውን። ብሓፂሩ ንምቕማጥ ሳይንሳዊ ኣተሓሳስባ ባዕልና በቶም ሓሙሽተ ህዋሳት ስምዒት ካብ እንረኽቦም ከምኡውን ካልኣት ብግቡእ ሪኦም ወይ ብመፅናዕቲ ረኺቦምዎ ካብ ዘፍልጡና ሓቅታት ክርከብ ብዝኸእል ነፁብራቕ እቲ ጭቡጥ ዓለም እዩ ማለት ንኸእል ኢና።

ካብ ናይ ዓርስና ተሞክሮ እንረኽቦ መረዳእታ ብዙሕ ግዘ ዘይስሩዕ እዩ። እዚ እንትበሃል ቤት ትምህርቲ ክንኣቱ ወይ መረዳእታ ንምርካብ እንትንንቀሳቐስ ኣብ ከባቢና ዘለዉ ሰባት፣ ኩነታት ኣየር፣ እንስሳት ወይ ተኸልታት እንትንርኢ፣ እንትንድህስስ፣ እንትነጫኑ፣ እንትንጥዕም እንረክቦ መረዳእታ ዝሕብር እዩ። ከምዚ ዝበለ መረዳእታ እንተደለናዮውን እንተዘይደለናዮውን ክንረኽቦ እንኸእል ዓይነት እዩ። ምኽንያቱ ብሂወት ክሳብ ዘለናን ዝተንቀሳቐስናን ምስ ነገራትን ሰባትን ዘዩቋርፅ ርክብ ክሳብ ዘለና መረዳእታ ንረክብ ኢና። ካብ ማዕኸናት መራኽቢ እንረኽቦ መረዳእታ ድማ እንትንዘናጋዕ ወይ ዜና እንትሰምዕ ወይ ዝተፈላለዩ ጋዜጣታትን መፅሄታትን ዳላሊና እንትንርኢ እንረኽቦ መረዳእታ እዩ። ካብ ማዕኸናት መራኽቢ እንረኽቦም መረዳእታታት ፍልይ ዘብሎም መብዛሕትኡ ግዘ ሓደስቲ ምዃኖምን ካብ ኩሉ ዓለም ምስ ዝተረኽቡ ሓቅታት ዘራኽቡና ምዃኖምን እዩ።

ብዝበለፀ ዘተኣማምንን ኣዝዩ ረብሓ ዘለዎ ዝኸውንን ግና ካብ ቤት ትምህርቲ እንረኽቦ መረዳእታ እዩ። እዚ ድማ ብኸልተ ምኽንያት እዩ። ብሓደ ገፅ ኣብ ስራሕቲ ትምህርቲ ዝተዋፈሩ መምህራን በቲ ሙይኦም ዝሰልጡኑ ምዃኖም እቲ ዝርከብ መረዳእታ ዘተኣማምን ይገብሮ። ብካሊእ ገፅ ድማ እቲ ዝቐርብ ትምህርቲ ዕድመ፣ ሜላ ኣነባብራን ብርኪ ፍልጠትን ተምሃሮ መሰረት ጌይሩ ዝዳሎ ብምዃኑ ነቲ መረዳእታ ሓቂ ዘለዎን ዓቕሚ ዝመጠነን ይገብሮ። ኣብ ርእሲ'ዚ ንዝድለ መረዳእታ መሰረት ዝኾኑ መፅሓፍቲ ተዳልዮም ምቕራቦም ዘይተርፍ ከይዲ እዩ። ስለዝኾነውን ንመረዳእታታት ቤት ትምህርቲ እኸልጠመተ ምሃብ ይግባእ።

11.2.2 መረዳኢታ ብኸመይ ኣብ ስራሕ ይውዕል?

- በብ መዓልቱ እትረክብዎም መረዳኢታታት ብኸመይ ትሕዝዎም?
- ኣብ ዝተፈላለዩ ኣጋጣሚታት ኣብ መዘከርታኹም ዝሓዝኩምዎም መረዳኢታታት ከመይ ትጥቀሙሎም?

“መረዳኢታ ሂወት እዩ” ዝብል ዘቢናዊ ኣበሃህላ ኣሎ። ብዘይምኽንያት ኣይኮነን። መረዳኢታ ንዘበናዊ ሰብ ወሳኒ ግደ ስለዘለዎ እዩ። ምኽንያቱ ሎሚ ኣብ ዝተረሓሓቐ ቦታን ኩነታትን ዝነበሩ ሰባት ሂወቶም ነንርእሱ ዝተኣሳሰረ እዩ። ንኣብነት ኢትዮጵያን ቻይናን ዝተረሓሓቐ ክልተ ሃገራት እዮም። ኮይኑ ግን ርክብ ንግዲ፣ ፖለቲካ፣ ማሕበራዊን ምጣነ ሃፍታውን ብዝምልከት ሓቢሮም ክሰርሑ ይግባእ። ስለዝኾነውን መዓልታዊ ምልውዋጥ መረዳኢታ ይደልዩ። ብሓፂሩ ኣብ ዝሓሸ ሂወት ንምንባር ሓፈሻዊ ስብእናና ዝተማልአ ንምግባርን ንሃገርና ጠቐምቲ ዜጋታት ንምኳን ዝተማልአ መረዳኢታ ምርካብ ኣድላይ እዩ።

ኮይኑ ግን መረዳኢታ ምርካብ ጥራሕ እኹል ኣይኮነን። እንረኽቦም መረዳኢታታት ብዝምልከት ሰለስተ ሓፈሻዊ ጥንቃቄታት ምግባር ይግባእ። እቲ ሓደ ዝኾነ ይኹን መረዳኢታ ሰነድ ጌርካ ንምፅናሕ ምፅዓር እዩ። ንኣብነት ኣብ ቤት ትምህርትኹም ዘለዉ ተምሃሮ ብዶታ፣ ብዕድመ ብብርኪ ትምህርቲ፣ መዝጊብኩም ሒዝኩም ኣለኹምዶ? ኩነታት ኣየር ከባቢኩምከ እናተከታተልኹምዶ ትሕዙ? ናትኩምን ናይ ስድራኹምን ኩነታት ጥዕናኹ? እዚኦም ኣዝዮም ጠቐምቲ መረዳኢታታት ምኳኖም ኣይትረስዑ።

እቲ ካልኣይ ቁምነገር መረዳኢታ ክንወስድ ከለና ካብቲ ግቡእ ፍልፍል ምርካብና ርግፍታት ክንኮን ኣለና። ንኣብነት ናይ ሎሚዘበን ኩነታት ኣየር እንታይ ክመስል ከምዝኸእል ምፍላጥ እንትንደሊ ካብ በዓልሙያ ሜትሮዎሎጂ ምኳኑ ምፍላጥ ይግባእ። ሓድሓደ ሰባት ብግምት “ዝናብ ክዘንብ ይኸእል” እንተይሎምና ሓቂ እዩ ኢልና ክንቐበል ኣይግባእን። ብዛዕባ ትምህርትና እውን እንተኾነ መፅሓፍቲ እንትንጥቀም እኹል ፍልጠት ዘለዎም ምሁራን ዝፀሓፍዎም ምኳኖም ምርግጋዕ ኣድላይ ይኸውን። ምኽንያቱ ሓደ ሓደ ሰባት ንዋኒን ንግዲ ኢሎም

ዘሕትምዎም ስራሕቲ ዘተኣማምን ፍልጠት ክህቡና ዘይኸእሉ ኸኾኑ ይኸእሉ እዮም።

እቲ ሳልሳይ ነገር ዝረከብናዮም መረዳእታታት ብግቡእ ምሓዝን ኣብ ስራሕ ምውዓልን ይጥምት። ብፃሕርና ካብ ዝተፈላለዩ ፍልፍላት እንኳክቦም ኮነ ካልኦት ኣኪቦም ዝሃቡና መረዳእታታት ስርዓት ብዝሓዘ ኩነታታት ምሓዝን ምሕላውን ኣለና። እቶም መረዳእታታት ብምስጢር ክትሓዙ ዘለዎም እንትኾኑ እውን ኣብ ምሕላው ሚስጢር ተኣመንቲ ክንኮን ኣለና። ክባኸኑ፣ ክስረቑ ወይ ክጠፍኡ ስለዝኸእሉ ብዛዕባ ኣቃማምጥኦም ምሕሳብ የድልየና። ነዚውን ብፅሑፍ እንረኽቦም መረዳእታታት ኣብ ፍሉይ መዘክርታ ፍልፍሎም እናፀራሕና ምቕማጥ ግቡእ እዩ። ብመልክዕ ቃለ መሕትት ዝረኽብናዮም እንድሕር ኮይኖም ብቪዲዮ ካሴት ቀሪፅና ከም ሰነድ ምሃዝ ይግባእ። ስለ ዝኾነውን ኣደ ጩዋን ንፋዕን ተምሃራይ መረዳእታ ንምርካብ ኮነ ንዝረኽቦም መረዳእታታት ኣተሓሕዛ ዝህቦ ጠመተ ኣዝዩ ዝግዘዘ ክኾን ይግባእ።

መልመዲ - 4

ነዞም ዝስፊሱ ሕብታት መልሱ።

1. መረዳእታታት ካበይ ካበይ ፍልፍላት ምርካብ ይከኣል? ብዘበለፀ ኸ መረዳእታ ክንረክብ ዘኸእለና ኣበይ እዩ?
2. መረዳእታ ምስ ምርካብ ጎኒ ጎኒ ምግባር ዝግበእና ጥንቃቕ እንታይ እዩ?
3. መረዳእታ ኣብ ዘበናዊ መነባብሮ ወሳኒ ዝኾነሉ ምክንያት እንታይ እዩ?

11.3 ድሑራት ኣተሓሳስባታትን ትምክሕተኛ ኣባሃህላታትን

11.3.1. ኣብ ከባቢና ዝዝረቡ ድሑራት ኣባሃህላታትን ትምክሕተኛ

- ኣደ ሰብ ድሑር ኣተሓሳስባ ኣለዎ እንትንብል እንታይ ማለትና እዩ?
- ኣብ ከባቢኹም እተስተውዕልዎም ድሑራት ኣረኣእያታት ዘለዎም ሰባት ኣለውዶ? እዚኦም ብምንታይ ኣገባብ ዝንፀባረቑ እዮም?

ፊተወራሪ መሸሻን ወይዘሮ ጥሩዓይነትን

ፊተወራሪ መሸሻን ሰበይቶም ወይዘሮ ጥሩዓይነትን ብዘርእይም ጥናት፣ ይመስለና ዘይብልዎ ሰብ ጓሎም ንመርዓ እንትሓትት ክህብዎ ተሪፍ ምሕታቱ ከም ውርደት እንዳረኣዩ ኣዝዮም ይሓዝኑ ነይሮም።

“ወይ ጉድ እዝኒ ኣይሰምዕን ኣይብልን ኮ” ይብሉ ፊተወራሪ።

“ ሎሚ ኸ እንታይ ሰሚዖም ጎይታይ” ኢሉን ይሓታ ሰበይቶም።

“ቀኛዝማች እገለስ ሰብለወንጌል ንወዱ ለሚኑኒ”

“ቀኛዝማች እገለ ወዲመን እዩ?” ኢሉን ሰበይቶም ይሓታ።

“እንኳይ ኣነስ ንሱውን ኣቡኡ ኣይፈልጦምን”

“ዓብይ ድፍረት እዩ” ብምባል ወይዘሮ ጥሩዓይነት ኮርየን።

“ኣብ ካሊእ ኣጋጣሚ ድማ ፊተወራሪ” ግራዝማች እገለ ጓልካ ሃበኒ እኮ በለኒ ጥሩ! ይብሉ “ወዲመንዩ ጎይታይ? ኣቡኡ ሰብ ኣይኮነን ሓረስታይ እዩ”

“እዙይ ከይሰማዕኩ ከምሞትኩ” ኢሉን ጥሩዓይነት ኣምሪረን ይዛረባ።

“ባላንባራስ እገለ ጓልካ ሃበኒ ኢሉ ሽማግሌ ሰደደለይኮ ፣ ሀ...ሀ...ሀ ወይ ግዘ”

“ወዲ መን እዩ” ኢሉን ይሓታ ወይዘሮ ጥሩዓይነት።

“ኣብኡ ብዙሓት ኣላሕም ዝነበሮ ብዓለገ ወዲ ዓዲ ነይሩ። ንሱ እተን ኣላሕም ኩለን ኣወሪሱዎ ሞይቱ። ሕዚ ማንጨባ እናሰተየ ኩብዱ ምስተነፍሐ ክንዲ ሰብ ዝኾነ መሰልዎ ንጓለይ ክሓትት ጀሚሩ”።

“እሰይ ይበለና፣ ይበለና እዚውን እንትወሕደና እዩ። ከምዝተኣሰርና እዚ ዓዲ ምግዳፍ ኣብዩና መፃወቲ ደቂ ዓዲ ኮይንና” ይብላ ወይዘሮ ጥሩዓይነት

“እሞ ንዚሓቶም ጓለይ ክህብ? ጓል ኢሌኒ ጓል ገላውዴዎሰ ንሓረስታይ ንነጋዳይ ክህብ? ንሳቶም እንተዘይረኣዩ እንተዘይሰምዑ ዓፅሞምዶ ኣይኸሰንን?

ኣይወቕሰንን?” ይብሉ ፊተወራሪ

“ንሶም ክህብ እንተበሉ’ውን ኣነ ናብ መቓብር እንይተኣተኹ ጓለይ ሰባር ዓፅሚ ኣይተእቱን። ዘይምጥና ኣእትያ ዘርኢ ካብ እትፅይቕ ዝመሰላ፣ ዝምጥና ስኢና እንተየእተወት ቀርያ እንተዝበሃል እቲ ክብራ ይውሰኽ። “ሓቕኺ” ይብሉ ፊተወራሪ

(ፍቅር እስከ መቃብር ገፅ 86-87 ተመሓይሹ ዝተወሰደ)

መልመዲ - 5

ብመሰረት እቲ ምንጣብ ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ኣብ ዘረባ እቶም ገፁ-ባህርያት ድሑር ኣተሓሳስባ ዘንፀባርቹ መግለፅታት ኣየኖም እዮም? ንምንታ'ከ ድሑራት ክበሃሉ ክኢሎም?
2. ኣብ ኣተሓሳስባ ፊተውራሪን ወይዘሮ ጥሩ ዓይነትን መሰል ንል ኣንስተይቲ ዝዳፋእ ቅዋም ትምክሕተኛነት ይርኣይ'ዶ? ከመይ?
3. እንፊተውራሪ ከምዝብልዎ እንተዝኸውን ኣብ መንጎ ደቂ ሰባት ምብልላፅ ዘርኢ ኣሎ ምባል ይከኣል'ዶ?

ድሑራት ኣተሓሳስባታት ብዙሕ ግዜ ምስቲ ነባር ባህልን እምነትን ብቃልን ብተግባርን እናተወራረሱ ይሰጋገሩ። እዚ ማለት ኣቦሓጎታት ወይ ቅድሚኦም ዝነበሩ ወለዶታት ብግዚኦም ዝኣምንሉን ዝምርሕሉን ዝነበረ ፍልስፍና ሂወት ወይ ህዝባዊ ኣረኣእያ ኣብ ዝቕፅል ወለዶ ከይሃስሰ ገይሮም ብቃልን ብተግባርን የውርሱ።

እቶም በቲ እዋን ተቐባልነት ሓፋሽ ዘለዎም ዝመስሉ ዝነበሩ ኣረኣእያታት ግና ኣብ ቀፀልቲ ወለዶታት መፍረስቲ ስለዝኾኑ ንክይሰርሑ ይኸእሉ። ንኣብነት ኣብ ላዕሊ ዝረኣናዮ ፍልስፍና ሂወት ፊተውራሪን ሰበይቶምን ቀደም ኣብ ህዝቢ ተፃዒኑ እንትነብር ሓቂ ይመስል ነይሩ። ኮይኑ ግን ንቕሓተ ሕሊና ሰባት እናዳወሰኸን ኣተሓሳስቦኦም እናዳተለወጠን እንትመፅእ እቲ ዝፀንሐ ኣረኣእያ ኣዝዩ ድሑርን ብትምክሕቲ ዝተመልኦን ይኸውን።

ኣብዚ ሕዚ እዋን ንል ኣንስተይቲ ብፍቓድ ስድራኣ ጥራሕ ንሰብኣይ ክትወሃብ የብላን ንብል። ትምህርታ ብዘይምንም ፅዕንቶ ናይ ምምሃርን እንትትውድእ እውን ዝኾነ ይኹን ፅዕንቶ እንተይተገበራ ዕድላ ክትውስን ትኸእል እያ። ኣብዚ እዋን ዘርኣዊ ኣረኣእያ ስዳሮ ኣየኸድን። ኩሉ ኢትዮጵያዊ ኣብ ቅድሚ ሕጊውን ማዕረ እዩ። ሙይኡውን ዝተኸበረ እዩ።

ብብ ኸባቢና ብዙሓት ድሑራት ኣረኣእያታት ምህላዎም ኣቐዲምና ክንፈልጥ ይግባእ። እዚ ግብ-እ ጥንታቕ ክንገብር ኢሉውን ክንእርግም ዕድል ይህበና። እዚኦም ኣብ ከባቢና ዝነበሩ ድሑር ኣረኣእያታት ሕሊና መልክዕ እንተሃለዎም እውን ዝንፀባረቑሎም ዝተፈላለዩ መንገድታት ኣለው። ብፍላይ ብኣብነታዊ ኣበሃህላ፤ ብነበረያ ነበረ፤ ብፀርፊ፤ ብቐልዲ ብእምነታት ኣቢሎም ዝግለፁ እዮም። ዘርኢ ካብ ዘርኢ ዘበላልፁ ከም “ወዲ ዓበይቲ” “ዘርኢ ሹም እገለ” ዝብሉ ኣበሃህላታት እውን ኣለው። ኣብ መንጎ ዘርኢ ዘሎ ኣፈላላይ ዘርእዩ ምዃኖም ልቢ ኢልና ምስትውዓል ኣለና። ሓደ ሓደ ሰባት መልክዕ ሃፍቲ ወይ ዕድል ንዝተወሰኑ ዘርኢ ሰባት ጥራሕ ዝተውሃቡ ከምዝኾኑ ሎሚውን ይኣምኑ።

ብዛዕባ ስራሕውን እንተኾነ ከምኡ ዝተዋቐቡ ኣረኣእያታት ኣለው። ዝተፈለዩ ዘርኢ ሰብ ጥራሕ ሓረስታይ ወይ ነጋዳይ ክኾን ከምዘለዎ ዘርኢ ሓረግ ዓበይቲ ዝኾነ ሰብ ድማ እዞም ሙያታት እዚኦም ከምዘይምጥንዎ ዝዛረቡ፤ ዝምስሉ፤ ዝቐይሩ ሰባት ኣለው። እዚኦም ኩሎም ኣረኣእያታት ትምኽሕቲ ምንም ሳይንሳዊ መሰረት ዘይብሎም እዮም። ናብ ቀፃሊ ወለዶ ከይሓልፉ ተኣሪሞም ክእለዩ ኣለዎም። እዞም ኣረኣእያታት ኣብ መንጎ ህዝብታት ክህሉ ዝኸእል ፍቕርን ምክእኣልን ይጎድኡ እዮም። ፍትሓዊ ኣረኣእያ እውን ይፅይቑ። ኣብ ከይዲውን ሰላም ሃገር ዘዕንቅፍን ሓድነት ዝሸርሸሩን ሕማቕ ኩነታት ክፈጥሩ ይኸእሉ። ብምዃኑውን ኣቐዲምና ክንዋግኦምን ክንኣልዮምን ይግባእ።

መልመዲ - 6

ኣብዞም ዝሰጠሉ ሕታታት ተመያየጡ።

1. ድሑራት ኣተሓሳስባታት ኣብ ሰላም ህዝብታት እንታይ ጉድኣት ከሰዕቡ ይኸእሉ?
2. ሰባት ብድሑራት ኣረኣእያታት ዝጥቅቡ ካብ ምንታይ ዝተልዓለ እዩ?
3. ብሳይንሳዊ ኣተሓሳስባ ምጉልባት ካብ ድሑራት ኣተሓሳስባታት ንምንጋፍ ብከመይ ይሕግዝ?

11.4 ዝተፈላለዩ መግሕፍቲ ምንባብ

11.4.1. ምምዕባል ልምዲ ንባብ

- ንባብ እንታይ እዩ ትብሉ?

ንባብ መሳርሒ ፍልጠት እዩ። መምህራን ዝነግሩና ጥራሕ ከይኮነ ቡብውልቅና ብዙሕ ኣንቢብና ትምህርቲ እንማዕብለሉ መሳርሒ እዩ። ስለዝኾነውን ምዕባል ልምዲ ንባብ ክህልወና ይግባእ።

ንባብ ናይ ባዕሉ ዝኾነ ሳይንስ ኣለዎ። ክነንቦ ዝግባእና እንመሃሮ ትምህርቲ ጥራሕ ከይኮነ ተወሳኺ ሓገዝቲ መፅሓፍቲ እውን እዩ። ንኣብነት መምህርና ብዛዕባ ረብሓ ላሕሚ ኣምሂሮምና እንተኾይኖም ካብ ክፍለ ክንወፅእ ከለና ብዛዕባ ላሕሚ ሓገዝቲ መፅሓፍቲ ደሊና ክነንብብ ኣለና። ሽዑ ፍልጠትና ዝጻጥቐ ይኸውን። ጋዜጣታትን መፅሔታትን እውን ክነንብብ ኣለና። ክነንብብ ግዘን ቦታ ምውሳን ኣድላይ እኳ እንተኾነ ነዚኦም ምኽኒት ጌርና ግን ክንዛናጋዕ የብልናን። ልምዲ ንባብ እንድሕር ሃልዩና ኣብ ዝኾነ ቦታ ክነንብብ ንክእል ኢና። ንኣብነት ኣብ ትሕቲ ፅላል ኦም፣ ኣብ ታክሲ፣ ኣብ መኪና፣ ኣብ ሳሎን፣ ኣብ መደቀሲን ካልኣት ቦታታትን ክነንብብ ንክእል። ዓበይቲ እንብሎም ሰባት ነዚ ዓብይ ዘብሎም ብርኪ ዝበፅሑ ብዙሕ ኣንቢቦምን ነገራት ብዕመቐት ብምምርማርን እዩ። ንስኻትኩም እውን ሃገርኩም ንምዕዋዕ ልምዲ ንባብ ክተማዕብሉ ኣለኩም።

መልመዲ - 7

ኣብዚ ምዕባል ልምዲ ሕታት ተመያየጡ።

1. ንባብ መሳርሒ ፍልጠት እዩ እንትብሃል እንታይ ማለት እዩ?
2. ልምዲ ንባብ ንምምዕባል እንታይ ክግበር ኣለዎ?

11.4.2. ምምሃዝ ሜላታት አፀናንግ ትምህርቲ

- ንስኻትኩም ከመይ መፅናዕቲ ተካይዱ?
- እስኪ እዚ ዝስዕብ ታሪኽ መልዓሊ ብምግባር ኣብ ታሕቲ ዝተውገቡ ሕቶታት ተመያየጡሎም፡፡

ግርማይን ሜላ አፀናንዕኡን

ግርማይ ዝበሃል ተምሃሪ ኩሉ ግዘ ንነዊሕ እዋን የፅንዕ፡፡ ሓደሓደ መዓልቲ ለይቲ ሙሉእ የፅንዕ፡፡ ኮይኑ ግና ከምዚ እንዳፅናዕኹ ንምንታይ ፅቡኻ ውፅኢት ዘይረክብ እንዳበለ ይሓርኹ፡፡ እቲ ፅላምኡ ቀዳማይ ብምውፃእ ዝበልፅዎ መግህርቲ ክቐንኡ ምግባር ነይሩ፡፡ ግን ኣይኮነሉን፡፡ ዳሕራይ ግርማይ ሜላ አፀናንዕኡ ክልውጥ ሓሲቡ ከምቀደሙ ኣብ ሓደ መዓልቲ ብዙሕ ሰዓታት ሓደ ዓይነት ትምህርቲ ምፅናዕ ገዲፉ ትልሚ መፅናዕቲ ብምውፃእ ሕድሕድ ትምህርቲ ንውሱን ሰዓታት ምፅናዕ መሪፁ፡፡ ቦቲ ትልሚ ኣቢሉ እውን ክብድ ንዝብሎ ዓይነት ትምህርቲ ሒሳብን ሳይንስን ግፍሕ ዝበለ ግዘ ሂቡ፡፡ ካብዚ ሓሊፉ እዞም ትምህርቲ እዚኦም ብብመዓልቲ ክፅንዑ ከምዘለዎም ኣሚኑ ቅዋም ሒዙ፡፡ ብፍላይ ትምህርቲ ሒሳብ ካብቲ ቤት ትምህርቲ ከይወፀ ንምኽላስ ወሲኑ፡፡ ግርማይ በዚ ኣገባብ ብምኽዳን ብምፅንዕን ዝሓሰበ ሰሚሩሉ ኣብ ቀዳማይ መንፈኻ ዓመት ቀዳማይ ብምውፅኡ ሕጉስ ኮይኑ፡፡

መልመዲ - 8

ኣብቲ ዝቐፈፈ ምንግብ ተደራኽኩም ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሲ ሃቡ፡፡

1. ካብዚ ግርማይ ዝመሃዞ ከይዲ መፅናዕቲ እንታይ ትመሃሩ?
2. ሓደ ዓይነት ትምህርቲ ጥራሕ ፈሊኻ ምፅናዕ ወይ ኣብ ሓደ መዓልቲ ንብዙሕ ሰዓታት ምፅናዕ ውፅኢታዊ ይገብርዶ ትብሉ? ንምንታይ?
3. ትልሚ መፅናዕቲ ምውፃእ ጥኻሚ ይህልዎዶ? ከመይ?

ብዛዕባ መፅናዕቲ እንትንዘራረብ ኣቐዲምና ምልዓል ዘለና ረብሕኡ እዩ። ቀንዲ ረብሓ መፅናዕቲ ዝለዓለ ፍልጠት ስለ ዘዕጥቕ እዩ። ዝለዓለ ፍልጠት ዘለዎ ሰብ ብትምህርቱ ኣብ ዓብይ ብርኪ ይበፅሕ። ሽዑ ንሃገሩን ንባዕሉን ብዝግባእ ይረብሕ።

ንባዕሉ ይረብሕ ክንብል ከለና ብትምህርቱ ውፅኢታዊ ይኸውን፤ ፅቡቕ እቶት ዝርከቦ ስራሕ እውን ክሕዝ ይኸእል ማለት እዩ።

ብካሊእ ኣበሃህላ ንሃገር ዝረብሕ ሓኪም ወይ ተፈላጢ መምህር ወይ ህዝቡ ዝፈቱ መራሒ ፖለቲካ ክኸውን ይኸእል።

ብፍልጠት ንምምዕባል እቲ ቀንዲ ነገር ጠንኪርካ ምፅናዕ እዩ። እቲ መፅናዕቲ ድማ ብሃብተረኽቦ ዝፍፀም ከይኮነ ብትልሚ ክኸውን ግድን እዩ። ሓፍሻዊ ፍልጠትን መረዳእታን ንምርካብ እነንብቦ ንባብን ንባብ መፅናዕትን ውሱን ኣፈላላይ ኣለዎም። ሓፍሻዊ ፍልጠት ወይ መረዳእታ ወሲድና ክንከይድ እንትንሓስብ ግድን ዝተፈለየ ትልሚ ክነውፅእ የብልናን። ንንባብ መፅናዕቲ ግና ትልሚ ክነውፅእሉ ኣለና። እቲ ትልሚ ተግባራዊ ክንገብርውን ኣለና ። ብሓፈሽኡ ብዛዕባ መፅናዕቲ እንትነንብብ ነገራት ካብ ዝተፈላለዩ ኣንፈት ክንርእይ ይግባእ። ክንሪኦም ዝግባእ ነገራት ቀጺሎም ቀሪቦም ኣለው።

1. ረብሓ ግዝ ምፍላጥ፡- ምሁራት ከምዝብልዎ ክነፅንዕ እንትንሓስብ ዝጥዕመና ግዝ ምምራፅ ኣገዳሲ ይኸውን። ንኣብነት ድቃስ ወይ ትህኽት ኣብ ዝስመዐና እዋን ምፅናዕ ከምዘይብልና ይሕብሩ። ስለዝኾነውን ስሩዕ ሰዓት ድቃስና ፈሊና ምፍላጥን ምድቃስን ግቡእ እዩ። መፅናዕቲ ብሓድሽ መንፈስ ክካየድ ኣለዎ። ምስዚ ክርእ ዘለዎ እነፅንዓሉ ንውሓት ግዝ እዩ። ንነዊሕ እዋን ስለዘፅናዕና ትምህርቲ ይርደኣና ንምባል ኣይከኣልን።
2. ልምዲ ጉጅላዊ ስራሕ፡- ብፅምዲ ወይ ድማ ብጉጅለ ኮይንካ ምይይጥ ንመፅናዕቲ ኣዝዩ ረብሓ ዘለዎ ከምዝኾነ ምሁራት ስነ ልቦና ይሕብሩ። ንሕና ንኣዕርኽትና እንትነርድእ ወይ እንተርድኡና እቲ ፍልጠት ብዝበለፀ ጭቡጥን ግልጺን ይገብሮ።

3. ምችው መፅንዒ ቦታ ምምራፅ፡- ብውልቀ እነፅንፅ እንድሕር ኮይንና ፀጥታ ዘለዎ ቦታ ተመራጺ እዩ። እዚውን ዝኸውን ሓድሓደ ነገራት ቀልብና ከይወስድዎ እዩ። ይኹን እምበር ኣብ ዝኾነ ይኹን ቦታ ኮይንና እንትነፅንፅ ስእልታት ዘለዎም ወይድማ ኣብ ጨና ዘለዎ ቦታ ክንኮን የብልናን። ከምዚ ዝበሉ ነገራት ዘይምረፅሉ ምክንያት ስምዒት ስለዝበታተኑ እዩ። እነፅንፅሉ ቦታ እኹል ብርሃን ዘለዎን ፅፋይ ኣየር ዝነፍሱሉን ክኸውን ኣለዎ። ኣካዳድናውን እንተኾነ ንቑሪ ወይ ንዋዒ ዘቃልፅ ክኾን የብሉን። ከፍ እንብለሉ ቦታ እውን ደረቕን ቀጥ ኢልና ክንቅመጥ ዘክእልን ክኸውን ኣለዎ።

4. ትልሚ ምውፃእ፡- ትልሚ መፅናዕቲ ኣዝዩ ወሳኒ እዩ። እዚውን ንመፅናዕቲ ግንቀፍቲ ዝኾነ ነገራት ንምቁፅፅር የኸእለና። ከምኡውን ነየናይ ዓይነት ትምህርቲ ግፍሕ ዝበለ ግዘ ክንህብ ከምዘለና ይሕብር። ኩሎም ዓይነታት ትምህርቲ ማዕረ ግዘ ሂብና ክነፅንፅ ኣይንኸእልን። ሕይል ንዝብሉ ዓይነታት ትምህርቲ ግፍሕ ዝበለ ግዘ ክወሃብ ኣለዎ።

5. ኣብ እዋን መፅናዕቲ ክትግበሩ ዝግብኡ ከይዲታት ምግንዛብ

5.1 ሕልፍ ሕልፍ ኢልካ ምንባብ፡- መፅናዕቲ እንትንጅምር ፈለማ ሓፈሻዊ ትሕዝቶ እቲ ትምህርቲ ሕልፍ ሕልፍ ኢልና ንሪኦ። እዚ ኩነታት እንታይ እንታይ መሳርሕታት ምድላው ከምዘለና ኣንፈት ዝህብ እዩ።

5.2 ሕቶ ምልዓል፡- እቲ ትሕዝቶ ሕልፍ ሕልፍ ኢልና ክንሪኦ እንተለና ኣብዚ መፅናዕቲ ሕቶ ኣልዒለ መልሲ ክረክብ ኣለኒ ኢልና መልዐሊ ክህልወና ኣለዎ። እዚ ሕቶ ክሳብ ዝምለስ መፅናዕትና ጠጠው ኣይነበልን።

5.3 ናብ ንባብ ምእታው፡- ኣብዚ ናብቲ ቀንዲ ስራሕ ፅንፃት ኣቲና ማለት እዩ። ኣብዚ ብርኪ ዝተፈላለዩ ጭቡጥ ኩነታት እንዳረኽብና እንምርሸሉ እዩ። ንሕና እውን ርግእ ኢልና ፍረ ክንረክብ ንፍትን።

5.4 ተግባራዊ አንፈት ምርኣይ፡- ቁምነገራት ኣብ እንቅስመሉ እዋን እዚ ትምህርቲ እዚ ኣብ ሂወትና ከመይ ብተግባር ክንግልገለሉ ከምዝግባእ ምሕሳብ ፅቡቕ እዩ። ንኣብነት እነፅንዖ ብዛዕባ ተክልታት ገደና እንተኾይኑ ተክልታት ክነልምዕ ከምንኸእል ምሕሳብ፣ እቲ ትምህርቲ ንምዕጫቕ ይሕግዝ። ምስዚ ብተወሰኹ ኣብዚ ብርኪ እዚ እቲ ትምህርቲ እንታይ ዝኣክል ከምዝተረዳአና ብምግምጋም እቲ መፅናዕቲ ምስ ተግባር ንምስናይ ክንፍትን ኣለና።

መልመዲ - 9

ነዞም ዝስዕቡ ሕታታት መልሱ።

1. ጠንኪርኩም ኣብ እትመሃርሉ ከይዲ ንባብ ዘለዎ ግደ እንታይ እዩ ትብሉ?
2. ንንባብ ዝተወሰነ ቦታ ምምራፅ ግድን ኣድላይ ድዩ? ከመይ?
3. ኣብ መፅናዕቲ ረብሓ ግዘ ምፍላጥ እንትበሃል እንታይ ማለት እዩ?
4. ክሳብ ሎሚ ካብ ትምህርትኹም ውፅእ ዝበሉ ጉዳያት ዝጥምቱ ነገራት ኣንቢብኩም ትፈልጡ'ዩ? እዚኦም ብምንባብኩምክ እንታይ ረብሓ ረኽብኩም?
5. ኣብ እዋን መፅናዕቲ እዞም ዝሰዕቡ ጉዳያት እንታይ ክትገብሩ ኣለኩም?

- ሀ. ሕልፍ ሕልፍ ኢልካ ምንባብ
- ለ. ሕቶ ምልዓል
- ሐ. ተግባራዊ አንፈት ምርኣይ

መጠቓለል

ሳይንሳዊ አተሓሳስባ ብፍላይ ካብ ቤት ትምህርቲ፣ ካብ ንባብ፣ ካብ ትዕዘብቲ፣ ካብ ምርምር ፍልፍል ዝርከብ እዩ። ሳይንሳዊ አተሓሳስባ ዓርስናን ከባቢናን ንምልዋጥ ዘኸእለና ዝዚፍ መሳርሒ እዩ።

ጭቡጥ ብዘይኮነ ግምታትን ልምድታትን ምምራሕ ንድሑር አረአኢያ ተገዛእቲ ከምዝገብረና ኩሉ ዘርኢ ወይ ደርቢ ወይ ድማ፣ ሙያ መልዓሊ ጌርና ካብ ኩሉ ከምንበልፅ ወይድማ ከምንትሕት ምሕሳብውን ግቡእ አይኮነን። ከምዚ ዝበለ አረአኢያ ዓርስናን ሃገርና ንምልዋጥን ንምልማዕን ኣብ እንገብሮ ፃዕሬ ከፅንቅፊና እዩ።

መፅናዕቲ ግቡእ ፍልጠት ብእዋነ ንምጭባጥ ዘኸእል ከይዲ እዩ። ንውፅኢት መፅናዕቲ ትልሚን ሽቶን የድልዮ እዩ። ንመፅናዕቲ ዘድልዩና ነገራት ምምላእውን ይሓትት። መፅናዕቲ እንትንጅምር አድለይቲ ኩነታት ኩሉ ምምላእ አለና። መፅናዕቲ እንትንውድእ ድማ ብዝተፈላለዩ መልክዕ ናይ ዓርስና ሓፊሻዊ ቅዋምን ውፅኢት ዘፅናዕናዮ ትምህርትን ክንምዘን አለና።

ከምዚ ክንገብር ከለና እቲ ትምህርቲ ናብ ተግባር ንምስግጋርን ብእኡ ንምግልጋልን ንኸእል ኢና።

አገደስቲ ቃላት

ሳይንስ :- ኣብ ጭቡጥ መረዳእታ ዝተደረኸ ፍልጠት ዝርከበሉ መስመር ዳህሳስ

ዘይስፋዕ መረዳእታ:- ቤት ትምህርቲ ከይአተና፣ ስርዓተ ትምህርቲ ዘይብሉ ብሃንደበት ካብ ዝተፈላለዩ ፍልፍላት እንረኽቦ መረዳእታ

ትምክሕተኛነት:- ብዘርኢ ሓረግ ወይ ድማ ብዛንታ ካብ ካለእ ኩሉ እበልፅ እዩ፣ መዳርግቲ የብለይን ኢልካ ምኩራዕ (ምምኻሕ)

ዳህሰሳ፡- ነገራት፣ መረዳእታነት፣ ፍልጠት ደጋጊምካ ምምርጫን ሓቂ ምጃኑን ናይ ምርጫ ከይዲ

መፅናዕቲ፡- ሓሳባት ብዕሙቀት ንምርዳእ ዝተፈላለዩ ፍልፍል መረዳእታታት እናዳህሰስካ ብምፅናዕን ብምምርጫን ርዱእ ፍልፍል ናይ ምእካብ ከይዲ

ሕልፍ ሕለፍ ኢልካ ምንባብ፡- ምስቲ ዝፅናዕ ትምህርቲ ናይ መፋለጢ ንባብ ምግባር፡፡

መጠቓለሊ ሕቶታት

I. እዞም ዝሰዕቡ ምሉእ ሓሳባት ብምንባብ ዝሓዘዎ ሓሳብ ልክዕ ንዝኮነ “ሓቂ” ልክዕ ንዝይኮነ “ጌጋ “ እናበልኩም መልሱ፡፡

1. ካብ ድሑራት ኣረኣእያታት እቲ ሓደ ትምክሕተኛነት እዩ፡፡
2. ሳይንስን ፍልጠትን እንትገፍሕ ኣረኣእያ ትምክሕቲ እውን ሱር እናሰደደ ይኸይድ፡፡
3. ሂወት ብዝሓሸ መንገዲ ንምምራሕ ሳይንሳዊ ፍልጠት የድሊ፡፡
4. ንባብ ፍርቂ ዝኾነ ናይ ሰብእናና ክፋል ዝሃንፅ ክእለት እዩ ንምባል ይከኣል፡፡
5. ሓደ ዓይነት ትምህርቲ ጥራሕ ብምፅናዕ ብዙሕ ሰዓታት ምጥፋእ ግቡእ ኣይኮነን፡፡

II. ኣብ ትሕቲ “ሀ” ተዘርዚሮም ንዝርከቡ ሓሳባት ኣብ ትሕቲ “ለ” ካብ ዝተዘርዘሩ ዝሰማመዕዎም ብምምራፅ ኣዛምዱ፡፡

ሀ

ለ

_____ 1. ቀንዲ ፍልፍል ሳይንሳዊ ኣረኣእያ _____ 2. ረብሓ ሕልፍ ሕልፍ ኢልካ ምፅናዕ _____ 3. ትልሚ መፅናዕቲ	ሀ. ንል ኣንስተይቲ ምስትምሃር ረብሕኡ ንኹሊ እዩ፡፡ ለ. ባህርይ ትምህርቲ ምፍላጥ ስራሕ እዩ፡፡ ሐ. ባህርይ ትምህርቲ ንምቕናይ

ይሕግዝ።

4. ሕልፍ ሕልፍ ኢልካ ምዕናዕ ንምጥቃም

መ. እቲ መዕናዕቲ ግዘ ብግቡእ ይሕግዝ

5. ኣብነት ዘበናዊ ኣበሃህላ

ረ. ትምህርቲ ብግቡእ ጠመተ ዝንበበሉ ከይዲ ሰ. ቤት ትምህርቲ

III. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ልክዕ ዝኾነ መልሲ ምረፁ።

1. ትምክሕተኛ ኣተሓሳስባታት ክጠፍኡ ዝኽእሉ መግዝ እዩ?

ሀ. ወለዶ ብሳይንሳዊ ኣተሓሳስባ እንትህነዕ

ለ. ሳይንስን ቴክኖሎጂን እንትምዕብል

ሐ. ኣብያተ ትምህርቲ እንትጋፍሑ

መ. ኩሎም መልሲ እዮም።

2. ብዛዕባ ትልሚ መዕናዕቲ ትኽክል ዝኾነ ኣዩናይ እዩ?

ሀ. ትልሚ መዕናዕቲ ምውፃእ ዘለና ኣብ ቤት ትምህርቲ ጥራሕ ንምዕናዕ እዩ።

ለ. ንትምህርቲ ምድላው ምግባር ኣብ እዋን ፈተና እዩ።

ሐ. ትምህርትና እናከታተልና ክነፅንዕ ዝገብረና ክኸውን ኣለዎ።

መ. ልምዲ ጉጅላዊ ኣፀናንፃ ኣድላይ ኣይኮነን።

3. ካብዞም ዝስዕቡ ግፍሕ ዝበለ ፍልፍል መረዳእታ መዕናዕቲ ክኾን ዝኽእል ኣዩናይ እዩ?

ሀ. ቴሌቪዥን

ለ. ሬድዮ

ሐ. ቤተ ንባብ

መ. ጋዜጣ

4. ኣብ እዋን መዕናዕቲ መዘከርታ ምሓዝ ረብሕኡ እንታይ እዩ?

ሀ. ዘይተረድኡና ጉዳያት ንምይይጥ ንምቕራብ

ለ. ክእለት ድርሰት ንምምሕያሽ

ሐ. ትምህርቲ ክንደየናይ ከምዝተረደኣና ንምምዛን

መ. ሀን ሐን መልሲ እዮም።

5. ካብዞም ዝስዕቡ ኣተሓሳስባ ትምክሕቲ ዝሓውስ ኣየናይ እዩ?

- ሀ. ካብ ዘለዎ ተወለድ ወይድማ ምስዘለዎ ተፀጋዕ።
- ለ. ሰበይቲ እንትፈለጠትውን ዝውድኦ ወዲ እዩ።
- ሐ. ንል ኣንስተይቲ ምምግባር ንኩሉ ይረብሕ።ዘዘዘ
- መ. ሀ ን ለን መልሲ እዮም።

V. ንዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ኣፂር መልሲ ሃቡ።

1. መሰረታዊ ረብሓታት ሳይንሳዊ ፍልጠት እንታይ እንታይ እዮም?
2. ድሑር ኣተሓሳስባ ንሰላም ሃገር ኅዳኢ ዝኸውን ብኸመይ እዩ?
3. ኣብ እዋን ከይዲ መፅናዕቲ ሕቶ እንታይ ረብሓ ኣለዎ?
4. ድሑር ኣረኣእያታት ንምውጋድ መናእሰይ ክፃወትዎ ዝኸእሉ ግደ እንታይ እዩ?

VI. ኣደ ትልሚ መፅናዕቲ ኣዳሊኹም ንመምህርኩም ኣርእዩ።